

«Innspill til temaplan for Helse og mestring i Skien kommune»

Fra medlemmer av støttegruppa for bevaring av Melum bo- og servicesenter

Vi er tre medlemmer av støttegruppa for bevaring av Melum bo- og servicesenter. Gjennom aksjonen mot flytting av beboerne fra Melum har vi lært mye om eldreomsorg, om kommunale beslutninger og om hva slike beslutninger betyr for eldre, pårørende og lokalsamfunn.

Vi har vært kritiske til flere av kommunens valg. Samtidig har vi hele tiden ment at det er kommunen som skal ha ansvaret for eldreomsorgen. Vi har tro på at Skien kommune kan få til gode og trygge tjenester.

Men da må planleggingen bygge på kunnskap om hva behovene faktisk blir i årene framover. Tjenestene må være forsvarlige, og både innbyggere og pårørende må få være med før viktige beslutninger blir tatt.

Kommunen må vite hva behovet blir

Riksrevisjonen si undersøkning av kommunale helse- og omsorgstjenester til eldre, viser at mange kommuner ikke har god nok oversikt over hvor mange som vil trenge hjemmetjenester, omsorgsbolig, heldøgns omsorg eller sykehjemsplass i framtiden.

Vi antar at Skien kommune har laget tydelige beregninger for dette, siden det er mulig å anslå hvor stort behovet kan bli, både ut fra den utviklingen kommunen forventer, og ut fra et mer krevende scenario.

Hvis ikke slike beregninger er foretatt, foreslår vi at kommunen snarest mulig:

- beregner hvor mange som kan få behov for hjemmetjenester, omsorgsbolig, heldøgns omsorg og sykehjemsplass underveis og fram til 2050.
- viser hva beregningene bygger på
- viser også et scenario hvor det tas høyde for at behovet kan bli større enn forventet
- legger tallene åpent fram for innbyggerne og de folkevalgte før det tas beslutninger om framtidens tilbud

Vi har over tid fått høre at innbyggerne må senke forventningene til hvilken hjelp de kan få. Det skaper utrygghet.

Vi vet ikke hvem av oss som blir den neste som trenger hjelp. Det kan være oss selv, ektefellen vår, foreldrene våre eller andre vi er glad i. Da må vi kunne stole på at kommunen gir den hjelpen som er nødvendig og forsvarlig.

Kommunen kan ikke løse økonomiske problemer ved å legge opp til at syke og pleietrengende mennesker skal få mindre hjelp enn de trenger. «Forsvarlighetsbegrepet» har vært og er under stort press.

Pårørende gjør allerede en stor jobb

Vi har alle hatt store omsorgsoppgaver for foreldre eller svigerforeldre. På landsbygda har det alltid vært vanlig at generasjonene hjelper hverandre.

Kårboligen er et godt eksempel. Når de unge overtar gården, flytter gjerne den eldre generasjonen inn i kårboligen. De bidrar så lenge helsa holder, og når de selv trenger hjelp, er familien i nærheten.

Dette skjer fortsatt og er en stor ressurs, både for den eldre og for kommunen. Det er anslått at pårørende i Norge utfører omsorgsarbeid som tilsvarer rundt 100 000 sykepleierårsverk, uten lønn.

I NOU 2026:6 Velferdskommunen, blir det lagt stor vekt på samarbeid mellom det offentlige, innbyggerne og de pårørende. Skal vi klare å møte en framtid med flere eldre og flere mennesker med store og sammensatte behov, må pårørende bli sett, hørt og tatt på alvor.

Men samarbeid kan ikke bety at kommunen skyver sitt lovpålagte ansvar over på familiene. Hjelpen fra pårørende må være frivillig og tilpasset det den enkelte familie faktisk har mulighet til å klare.

Mange står i jobb samtidig som de tar seg av gamle foreldre eller andre nærstående. Belastningen kan bli så stor at de selv blir utslitte eller syke. Utvalget bak NOU-en peker derfor på behovet for bedre permisjonsordninger og mer ordnede forhold for dem som har store omsorgsoppgaver.

Vi foreslår at temaplanen tar med tiltak som:

- faste samtaler med pårørende om hvordan de har det, og hvor stor belastningen er
- bedre samarbeid mellom tjenestene, brukeren og familien
- tydelig informasjon om rettigheter, støtteordninger og muligheten for å få hjelp
- tiltak som kan hindre at pårørende blir utslitte eller syke
- arbeid for bedre permisjons- og kompensasjonsordninger for pårørende

Kommunen må også huske på dem som ikke har familie i nærheten. Eldre som bor alene og ikke har pårørende rundt seg, vil ofte trenge mer hjelp fra det offentlige.

Vi må kunne stole på hjemmetjenesten

Flere eldre skal bo hjemme lenger, samtidig som det blir vanskeligere å få sykehjemsplass. Da må vi kunne være trygge på at hjelpen hjemme er god nok.

Riksrevisjonen har pekt på at det finnes for lite kunnskap om kvaliteten på helsehjelpen til hjemmeboende eldre. Skien kommune bør derfor være åpen om hvordan hjemmetjenesten fungerer, hva som er bra, og hvor det er fare for svikt.

Et stort problem er at enkelte eldre får besøk av svært mange forskjellige ansatte. Da kan hjelpen bli ulik fra dag til dag, avhengig av hvem som kommer. Det skaper både utrygghet og fare for feil.

Vi kjenner til en 96 år gammel kvinne som var sengeliggende og helt avhengig av hjelp. Hun fikk besøk av mellom ti og tolv forskjellige personer.

De pårørende ba om en enkel pleieplan, slik at alle som kom, skulle vite hva kvinnen trengte og gjøre ting på samme måte. Dette ble avslått med henvisning til personvernet.

Resultatet var at hjelpen varierte etter hvem som var på jobb. Kort tid før kvinnen døde, kom en ferieavløser og tok henne opp av senga og satte henne i rullestol. De pårørende opplevde dette som et overgrep.

Personvernet er viktig. Men det må ikke brukes som en grunn til at ansatte mangler opplysninger de trenger for å gi riktig og forsvarlig hjelp. Det må være mulig å finne løsninger som både beskytter personvernet og sikrer god pleie.

Vi foreslår at kommunen:

- begrenser hvor mange forskjellige ansatte den enkelte bruker må forholde seg til
- sørger for at det finnes oppdaterte og tydelige pleie- og tiltaksplaner
- sikrer at vikarer og ferieavløsere får den informasjonen og opplæringen de trenger
- følger opp feil, avvik og hendelser som ikke skulle ha skjedd
- spør brukere og pårørende om deres erfaringer
- er åpen om kvaliteten i hjemmetjenesten

Overgangen til sykehjem må bli tryggere

Eldre med flere sykdommer og store hjelpebehov er spesielt sårbare når de flyttes mellom hjemmet, sykehuset, korttidsplass, omsorgsbolig og sykehjem.

Da er det viktig at tjenestene snakker sammen, og at brukeren og de pårørende blir tatt med i planleggingen.

Før en eldre person flytter på sykehjem, har familien ofte gjort en stor omsorgsinnsats over lang tid. Når personen flytter, overtar kommunen nesten hele ansvaret fra den ene dagen til den andre. Dette kan bli en brå overgang for både den eldre, familien og de ansatte.

Pårørende sitter ofte med viktig kunnskap om personens vaner, ønsker, helse og livshistorie. Denne kunnskapen må ikke gå tapt ved innflytting på sykehjem. Det bør legges til rette for at pårørende fortsatt kan være involvert, når den eldre og familien selv ønsker det.

Vi foreslår:

- at flytting og andre store endringer blir planlagt så tidlig som mulig
- at brukeren og de pårørende får være med i planleggingen
- at ansatte fra de forskjellige tjenestene møtes og snakker sammen
- at det blir laget tydelige avtaler om hvilken rolle de pårørende skal ha etter innflytting i omsorgsbolig eller sykehjem

Kommunen må samarbeide med innbyggerne

I NOU 2026:6 brukes ordet «samskaping». For oss betyr det ganske enkelt at kommunen, innbyggerne, brukerne og de pårørende må finne løsninger sammen.

Det holder ikke at innbyggerne får komme med innspill etter at administrasjonen allerede har bestemt seg for hva problemet er og hvilken løsning de ønsker. Vi må få være med tidligere. Innbyggerne må få delta når problemene skal beskrives, når det skal bestemmes hva som er viktigst, og når mulige løsninger skal vurderes.

For noen år siden tok Eldrerådet initiativet til å få opprettet et forum hvor eldres levekår og behov kunne diskuteres. Tanken var at ansatte, ledere, brukere, pårørende og vanlige innbyggere skulle møtes ettpar ganger i året, og få en felles forståelse av situasjonen. Forumet skulle selvfølgelig ikke ha noen beslutningsmyndighet, og Kommunenes Sentralforbunds advokat, professor Ernst, gav oss 2 oppskrifter på hvordan dette kunne organiseres på en lovlig og hensiktsmessig måte. Dette forumet har det dessverre aldri blitt noe av.

Vi mener nå at tiden er inne for å ta fram dette forslaget igjen og opprette et fast dialog- og samarbeidsforum for eldreomsorgen.

Forumet bør ha med representanter fra disse gruppene:

- eldre og brukere av tjenestene
- pårørende
- ansatte og fagorganisasjoner
- eldrerådet
- frivilligheten
- ulike lokalsamfunn

Og hvis de selv ønsker det, representanter fra:

- kommunens ledelse
- politikere

Arbeidsform for forumet kan tilpasses ønsker og behov hos deltakerne. Resultatene av diskusjonene i forumet vil styrke samskapningen, fordi alle får en felles forståelse av situasjonen som råder i aktivitetsområdet *Helse og mestring*.

Får en ikke til å organisere et slikt forum, bør de pårørende til personer som mottar helsetjenester fra Skien kommune, danne en pårørendeforening. Denne vil kunne gi Eldrerådet og Utvalg for Helse og mestring nyttig informasjon til deres arbeid, siden informasjonen for tiden, i stor grad, kommer fra ledelsen i administrasjonen.

Mestring må ikke bety mindre hjelp

Det er bra at mennesker får støtte til å klare mest mulig selv. Men ordet «mestring» må ikke brukes som en pen måte å si at folk må klare seg med mindre hjelp. Ikke alle kan trene seg til å bli selvhjulpne.

Noen er gamle, syke, skrøpelige eller har store og sammensatte behov. Da må hjelpen tilpasses den virkelige situasjonen, ikke et ønske om at alle skal klare mest mulig alene.

Teknologi kan være et nyttig tillegg til tjenestene. Men en skjerm, en alarm eller en annen teknisk løsning kan ikke erstatte nødvendig menneskelig kontakt, faglige vurderinger og omsorg.

Avslutning

Vi synes det er svært positivt at ledelsen for helse og mestring inviterer innbyggerne til å komme med innspill.

Vi ønsker å bidra konstruktivt til utviklingen av framtidens helse- og omsorgstjenester i Skien. Vi forventer ikke at kommunen skal løse alt alene. Familier, frivillige og lokalsamfunn kan bidra mye.

Vennlig hilsen og på vegne av

Tove Haugan, Sigfred Steinhaug og Torbjørn Steinhaug